

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

***Türkiye’de Siyasi Tarih Çalışmaları:
Metodoloji Sorunu ve Bir Çözüm Önerisi Olarak
Örnek Olay Çalışması***

Erkan ERTOSUN*

* Yrd. Doç. Dr., Turgut Özal Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makaleye atıf için: Ertosun, Erkan, “*Türkiye’de Siyasi Tarih Çalışmaları: Metodoloji Sorunu ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Örnek Olay Çalışması*”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 12, Sayı 48, s. 117-133.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği’ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*’de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Türkiye'de Siyasi Tarih Çalışmaları: Metodoloji Sorunu ve Bir Çözüm Önerisi Olarak Örnek Olay Çalışması

Erkan ERTOSUN

*Yrd. Doç. Dr., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İİBF, Turgut Özal Üniversitesi, Ankara.
E-posta: eertosun@turgutozal.edu.tr.*

ÖZET

Siyasi tarih disiplini, Türkiye'de ve dünyada önemli bir bunalım yaşamaktadır. Bu çalışma, söz konusu bunalımın ana nedenlerinden birisinin siyasi tarihçilerin kullandıkları metotlara ilişkin yeterince gelişme sağlayamamaları olduğunu iddia etmektedir. Türkiye'deki siyasi tarih yazını üzerinde yapılan inceleme sonucunda metodoloji şuurunun gereken seviyede olmadığı düşünülmektedir. Sorunun çözülmesi için siyasi tarihin, yakın disiplini siyaset bilimi alanındaki yöntemlerden yararlanması gerektiği öne sürülmektedir. Bu çerçevede, siyaset bilimi alanında sıklıkla kullanılan örnek olay çalışması, siyasi tarih için de elverişli bir metot olarak sunulmakta ve yöntem ana hatlarıyla tanıtıldıktan sonra siyasi tarih alanında nasıl uygulanabileceği açıklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Tarih, Siyaset Bilimi, Metodoloji, Örnek Olay Çalışması, Türkiye

Diplomatic History Studies in Turkey: The Question of Methodology and Case Study as an Alternative Solution

ABSTRACT

The discipline of diplomatic history is in a serious crisis both in Turkey and at global level. That diplomatic historians could not advance the methods they use is the main factor behind this crisis. A review of the diplomatic history literature in Turkey demonstrates that methodological consciousness is not at the required level. This article argues that diplomatic history should benefit from the methodologies employed by its neighboring discipline, political science. In that regard, case study, which is frequently used by the political scientists, is presented as a viable method for diplomatic history and after a brief introduction to that method, this article discusses how it can be implemented in diplomatic history.

Keywords: Diplomatic History, Political Science, Methodology, Case Study, Turkey

Giriş

Siyasi tarih disiplini, 1980'lerden itibaren uluslararası düzeyde bir bunalım yaşamaktadır. Söz konusu bunalımın ilk boyutu siyasi tarihçilerin kimlik sorunu ile ilgilidir. Burada ifade edilen kimlik sorunu siyasi tarih ile uğraşanların yönetsel olarak aldığı pozisyon ile ilgili bir soruna işaret etmektedir. Şöyle ki, siyasi tarihçilik, ana akım tarih ve siyaset bilimi çalışmaları arasında kalmış ve dışlanmış durumdadır.¹ Kullandığı metotlar bakımından tarih geleneğinden beslenen, incelediği zaman dilimi yönüyle siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler çalışmalarıyla kesişen siyasi tarihin "arafta kalmış" hali, sosyal bilimlerin gelişen şartları içinde disipline bakışı da olumsuz etkilemektedir. Nitekim Schweizer ve Schuman bu durumu şöyle tanımlamaktadır: "Çağımızda siyasi tarih Batı'da çağdışı, bağnaz ve anlamsız olarak görülüyor; diplomasinin kendisi gibi [siyasi tarih de] entelektüel ve siyasi düzlemdeki farklı akımlar karşısında direndi. ... Disiplinin [artık] yeni bir vizyona ihtiyacı var."²

Siyasi tarihçilerin yaşadığı krizin diğer bir boyutu ise alandaki azalan etkinlikleriyle ilgilidir. Örneğin, ABD'deki üniversitelerin akademik kadrosunda yer alan tarihçilerin içinde siyasi tarihçilerin oranı 1975'te %7 iken, bu oran 2005'te %3,1'e düşmüştür.³ Aynı dönemde, kadrosunda en azından bir siyasi tarihçi bulunduran tarih bölümlerinin oranı %74,8'den %45,9'a gerilemiştir. Siyasi tarihçilerin yaşadığı sıkıntı, yayın performanslarıyla ilgili olarak da kendini göstermektedir. Haber, Kennedy ve Krasner'in araştırmasında belirtildiği üzere *American Historical Review* dergisinde 1955-1969 döneminde yayımlanan makaleler arasında siyasi tarih çalışmalarının oranı %10 iken, 1985-1995 arasında dergide herhangi bir siyasi tarih makalesine yer verilmemiştir.⁴ Bu durumla örtüşen bir biçimde, siyasi tarih alanında yapılan doktora tezlerinde ciddi bir düşüş yaşanmaktadır. ABD'de tarih alanındaki en iyi on üniversitede yapılan siyasi tarih konulu doktora tezlerinin 1975'te %8 olan oranı 1985'te %2'ye, 1995'te %1'e düşmüştür.

Arşivlere, gazete haberlerine ve diğer bilgi kaynaklarına ulaşımında dünya genelinde büyük kolaylıklar yaşanmaktadır. Önceden arşivlerde uzun ve zorlu araştırmalar yapılırken, şimdi, pek çok belgeye elektronik ortamda ulaşma imkânı sağlanmaktadır. Bazı gelişmiş arşivler, araştırmacının arşiv binasına gelmesine dahi gerek kalmadan istenen belgeleri adresine göndermekte, hatta bilgisayarına doğrudan indirmesine olanak tanımaktadır.⁵ Pek çok gazetenin de eski nüshalarına internet üzerinden erişim imkânı sağladığı bilinmektedir.⁶ Tüm bu kolaylıklarla birlikte, artık, tarihçiliği birincil kaynaklara ulaşım bunları sistematik biçimde yazıya dökme biçiminde algılayan anlayışın uzun süreli ilgi görmesi ve rekabet edebilir kalması gerçekçi bir varsayım olarak kabul edilemez. Tarihsel olayları büyük oranda tasvire dayalı biçimde anlatan siyasi tarih çalışmalarına rağbetin azalması da kaçınılmaz olacaktır. Tarihi gelişmeleri anlamamızı sağlayacak birincil ve ikinci kaynakların eleştirel ve titiz bir çalışma ile ortaya konması elbette ki çok önemlidir; ancak, bu, gelişen şartlara göre rekabet edebilmek için yeterli değildir. Siyasi tarihçilerden çalışmalarını bir araştırma sorusu etrafında örgülemeleri ve daha az betimlemeye, daha fazla analize dayalı ürünler ortaya koymaları beklenmektedir. Siyasi

1 Karl W. Schweizer ve Matt J. Schuman, "The Revitalization of Diplomatic History: Renewed Reflections", *Diplomacy & Statecraft*, Cilt 19, No.2, 2008, s.150.

2 Ibid., s.149.

3 David Paull Nickles, "Diplomatic History and Political Science Wars", *Perspectives on History*, Cilt 49, No.5, Mayıs 2011, s.37

4 Stephen H. Haber, David M. Kennedy ve Stephen D. Krasner, "Brothers under the Skin: Diplomatic History and International Relations", *International Security*, Cilt 22, No.1, Yaz 1997, s.41.

5 İngiliz Ulusal Arşivi bu hususla ilgili iyi bir örnektir. Bkz. <http://www.nationalarchives.gov.uk/> (Erişim Tarihi 17 Haziran 2014).

6 Gazete arşivini internet üzerinden araştırmacıların hizmetine sunmayla ilgili olarak *Milliyet* gazetesinin çalışması örnek olarak gösterilebilir. Bkz. <http://www.milliyet.com.tr/arama.htm> (Erişim Tarihi 17 Haziran 2014).

tarihçilerin yayın yapabilecekleri nitelikli dergiler ya da araştırma projelerini destekleyen kurumlar, araştırmayı değerlendirirken, hangi yöntemin nasıl kullanılacağına açık biçimde tanımlanmasına ve çalışmanın analitik açıdan güçlü olmasına önem vermektedirler.⁷

Siyasi tarihçiliğin yukarıda bahsedilen bunalımı yaşamasının en önemli nedenlerinden birisi, kullandığı metotlara ilişkin gelişme sağlayamamasıdır. John Lewis Gaddis’in ifadesiyle “[Tarihten başka] hiçbir disiplin, [öne sürdüğü] varsayımların belirtilmesine ve [kullandığı] metotların izahına bu kadar güçlü biçimde karşı çıkmamaktadır. Tarihçilerin pek çoğu, [...] hala Nike okuluna mensuptur -Yap gitsin!-”⁸ Bu doğrultuda, Jack Levy, tarihçilerin de zaman zaman genellemelere ulaştıklarını belirtmekte, ancak bunu yaparken genellemelerinin ampirik olarak doğrulanmasını sağlayacak araştırma dizaynı ve metodoloji konularına gereken dikkati göstermediklerini iddia etmektedir.⁹ Nitekim siyasi tarihin komşu disiplinleri olan siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanlarında metodolojik açıdan geniş bir yazın mevcutken, aynı zenginlik siyasi tarih alanında sağlanamamıştır. Öyle ki, Stephen Pelz, söz konusu metot eksikliğinden dolayı her tarihçinin kendi yöntemini kendisinin oluşturma yoluna gittiğini iddia etmektedir.¹⁰

Siyasi tarihçiliğin yaşadığı bunalımdan Türkiye’deki siyasi tarih çalışmaları da etkilenmiştir. Yukarıda ele alınan sorunun bir yansıması olarak, Türkiye’de yazılan siyasi tarih kitaplarının uluslararası yayınevlerince basılması ya da siyasi tarih makalelerinin SSCI kapsamındaki nitelikli dergilerde yayımlanma başarısı iyi düzeyde değildir. Bu makalede, söz konusu durumun, siyasi tarih alanında yaşanan metodoloji sorunuyla yakından ilgili olduğu iddia edilmektedir. Siyasi tarihçiler, ele aldıkları konuları araştırırken elde ettikleri verileri bir tarihsel metin haline getirme sürecinde, yani tarihi hikâyeleştirirken bir yöntem sorunu yaşamaktadırlar. Başka bir ifade ile Türk siyasi tarihçileri oluşturdukları metinlerde açıkça tanımlanmış/çerçevesi belirlenmiş bir yöntem kullanmamaktadırlar.

Çalışmada, öncelikle, Türkiye’deki siyasi tarih çalışmalarının metodoloji sorunu üzerinde durulacaktır. Bunun için, Türkiye’deki siyasi tarihçiliğin metodolojik durumu, gerek Türkiye’de yapılmış başlıca tarih metodolojisi çalışmalarına bakılarak gerekse siyasi tarih alanında yayımlanmış kitap ve makalelerden bazı örnekler incelenerek ortaya konacaktır. Makalenin ikinci bölümünde ise siyasi tarih alanındaki sözü edilen bunalımın aşılması için, konuyla ilgili Batılı ülkelerde yapılan tartışmalardan da esinlenerek, bir çözüm önerisi öne sürülecektir. Bu çerçevede, Türkiye’deki siyasi tarih çalışmalarının yöntem sorununu çözebilmesi için siyaset bilimi alanındaki metodolojik birikimden yararlanması gerektiği ifade edilmektedir. Bu iddiayı pekiştirmek için de, siyaset bilimi alanında sıklıkla kullanılan örnek olay çalışması yönteminin siyasi tarih alanında kullanılması önerilmektedir. Elbette ki örnek olay çalışmasının siyasi tarihçiler tarafından kullanılması ancak metodoloji bilinciyle yapılırsa verimli

7 Örneğin, TÜBİTAK 1001-Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı çerçevesinde önerilen projelerinin değerlendirilmesinde esas kabul edilen yedi başlıktan biri çalışmanın yöntemine dairdir ve bu hususla ilgili başvuru formunda şu açıklama yer almaktadır: “Projede uygulanacak yöntem ve araştırma teknikleri (veri toplama araçları ve analiz yöntemleri dâhil) ilgili literatüre atfı yapılarak (gerekirse ön çalışma yapılarak) belirgin ve tutarlı bir şekilde ayrıntılı olarak açıklanmalı ve bu yöntem ve tekniklerin projede öngörülen amaç ve hedeflere ulaşmaya elverişli olduğu ortaya konulmalıdır.” Bkz. <http://tubitak.gov.tr/tr/destekler/akademik/ulusal-destek-programlari/1001/icerik-basvuru-formlari> (Erişim Tarihi 3 Temmuz 2014).

8 John Lewis Gaddis, “In Defense of Particular Generalization: Rewriting Cold War History, Rethinking International Relations Theory”, Colin Elman ve Miriam Fendius Elman (der.), *Bridges and Boundaries: Historians Political Scientists and the Study of International Relations*, Massachusetts, The MIT Press, 2001, s.301.

9 Jack S. Levy, “Explaining Events and Developing Theories: History, Political Science, and the Study of International Relations”, Elman ve Elman (der.), *Bridges and Boundaries*, s.42.

10 Stephen Pelz, “Toward a New Diplomatic History: Two and a Half Cheers for IR Methods”, Elman ve Elman (der.), *Bridges and Boundaries*, s.87.

sonuçlar doğurur. Bundan dolayı, elinizdeki makalede örnek olay çalışması ana hatlarıyla tanıtıldıktan sonra söz konusu yöntemde araştırmanın planlanması ve yürütülmesi aşamalarının nasıl olması gerektiği ve siyasi tarih alanına uygulanabilirliği temel ilkeler ve örnekler üzerinden açıklanacaktır.

Bu makalenin konusu, uluslararası ilişkiler kuramı ile tarih arasındaki benzerlikler/farklılıklar ve işbirliği/çatışma ekseninde süregelen tartışmalar ile karıştırılmamalıdır.¹¹ Amaç tarih disiplini teorik çalışmalara çekmek değildir. Eldeki çalışmanın odak noktası yöntem üzerinedir. Ayrıca, Türkiye'deki siyasi tarih çalışmaları uluslararası ilişkiler bölümlerinin yanı sıra tarih ya da inkılap tarihi bölümlerinde de yapılmaktadır. Ancak, özellikle uluslararası ilişkiler bölümleri altında çalışan ve siyaset bilimi ya da uluslararası ilişkiler eğitimi almış siyasi tarih çalışanlarının, siyasi tarihin yöntem sorununun çözümüyle ilgili olarak öncülük edebilecekleri düşünülmektedir.

Türkiye'de Tarih Metodolojisi Çalışmalarının Öncüsü: Zeki Velidi Togan

Zeki Velidi Togan'ın *Tarihte Usul* adlı eseri Türkiye'deki tarih metodolojisi çalışmaları için öncü ve belirleyici bir konumdadır. Kitapta tarih, yazılış biçimine göre rivayetçi tarih, öğretici tarih, neden-nasilci tarih ve içtimai tarih olmak üzere dörde ayrılır.¹² Togan, "Eski tarihçilerden ve bugünkülerden bazıları tarihi vakalara ait haberleri olduğu gibi nakletmekle iktifa ederler, bu haberlerin tenkidi ile uğraşmazlar, yalnız ravi olarak kalırlar. Fakat tarih yazımının asıl müşkül ciheti vakaların izah ve tahlilidir."¹³ diyerek bilimsel bir tarihçilik için açıklama ve analize dayalı neden-nasilci tarih anlayışının benimsenmesi gerektiğini ileri sürer. Bunun yapılabilmesi için de tarih incelemelerinde metot bilgisi ile çalışılması gerektiğini vurgular: "Tarih tetkikatı, ... metotlu çalışmanın kıymet ve ehemmiyeti anlaşılabilir yapılsa ilmi kıymeti öteki ilimlerden mesela tabiat sahasındaki mesaiden hiç eksik olmaz."¹⁴

Tarihte Usul'de metot bilgisi üç ana başlıkta ele alınır: Kaynaklar bilgisi, intikad ve terkip. Kaynaklar bilgisi başlığı altında tarih yazımına temel teşkil eden kaynaklar müşahedeler/ hatıralar, haberler, kalıntılar ve heykeller/resimler olmak üzere dörde ayrılır.¹⁵ İntikad bölümünde Rankeci tarih anlayışı benimsenerek kaynakların dış ve iç tenkidinin yapılması gerektiği ifade edilir.¹⁶ Dış tenkit ile kastedilen eldeki kaynağın gerçek mi, sahte mi olduğunun tespit edilmesidir. İç tenkitle ise eldeki kaynağın içerik doğruluğunun eleştirel bir bakışla incelenmesi öngörülmektedir.

Togan'a göre, metotlu bir tarih çalışması için dikkate sunulan üçüncü husus terkiptir, yani eldeki kaynaklar vasıtasıyla incelenen olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi kurulmasıdır.¹⁷ Bu başlık altında birkaç farklı noktaya dikkat çekilmektedir. Togan, öncelikle, tarihçinin insan hayatı üzerinde etkili olan tabii, beşeri ve ruhi tüm etkenleri dikkate almasının gerektiğini belirterek bütüncül bir bilim anlayışını

11 Uluslararası ilişkiler kuramı ile tarih arasındaki ilişkiye dair bkz. Colin Elman ve Miriam Fendius Elman (der.), *Bridges and Boundaries: Historians Political Scientists and the Study of International Relations*, Massachusetts, The MIT Press, 2001; Marc Trachtenberg, *The Craft of International History: A Guide to Method*, Princeton, Princeton University Press, 2006; Erol Kurubaş, "Türkiye Uluslararası İlişkiler Yazımında Tarihsel Olguculuk ile Disiplinlerarasıcılık Analitik Yaklaşımına Etkisi ve Türkiye Uygulaması", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, No.17, Bahar 2008, s.129-159.

12 A. Zeki Velidi Togan, *Tarihte Usul*, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1985, s.2-4.

13 Ibid., s.6.

14 Ibid., s.15.

15 Ibid., s.36.

16 Ibid., s.75.

17 Ibid., s.106.

savunmaktadır. Bununla birlikte, tarihi olayların gelişiminde tesirli olan tüm bu etkenler arasında hangilerinin daha etkili olduğunun tespitinin tarihçiye ait bir görev olduğunu vurgular.¹⁸ İkinci olarak, Togan, tarihçinin tüm süreçte tarafsız olmasının gerektiğini söyler, ancak tarihçinin içinde yetiştiği zaman ve kültürün etkisi altında olduğu gerçeğine atıfla bunun mutlak bir tarafsızlık seviyesinde olamayacağını da kabul eder.¹⁹ Üçüncüsü, tarihçi, incelediği konunun eksik kalan kısımlarını başka delillere dayanıp zihninde birer farazi parça oluşturarak doldurur ve bunlara göre ortaya bir sebep-sonuç ilişkisi çıkarır.²⁰ Togan’a göre, tarihçi, sebep-sonuç münasebetlerini kurarken insan hayatı hakkında bazı kaideler elde ettiği düşüncesine kapılır, ancak bunların çoğu tesadüfi ve aldatıcı olabilir. Bunun olmaması için tarihçinin öncelikle detaylar üzerindeki çalışmasını çok dikkatli yapması, sonra da elde ettiği sonuçları başka durumlar/örnekler ile kıyaslayarak sınaması gerekir. Tarihçi, bahsedilen aşamaların gereğini yerine getirdikten sonra bazı genellemelere varabilir. Togan, ele aldığı yöntemi başarıyla uygulayanlar arasında Leopold Von Ranke, Eduard Meyer ve Arnold Toynbee gibi tarihçileri sayar.²¹

Bu makalede Togan’ın *Tarihte Usul* adlı çalışmasının ele alınmış olması birkaç açıdan önemlidir. Öncelikle, Türkiye’deki siyasi tarihçiler, yöntem bakımından büyük oranda tarih metodolojisinden beslenmektedirler.²² Bu gerçekten hareketle Türkiye’deki siyasi tarih metodolojisini anlamak için Togan’ın kitabı önemli ve belirleyici bir referanstır. Türkiye’de daha sonraki dönemlerde yazılmış tarih metodolojisi kitapları Togan’ın kitabından esinlenerek, kitabın kapsam ve planıyla büyük benzerlikler gösterecek biçimde hazırlanmıştır. Bir bakıma, sonrakilerin yaptığı büyük oranda Togan’ın yazdıklarının daha sade, anlaşılır ve örneklerle açılmış halidir.²³ Bu tespitlerin ortaya çıkardığı ikinci husus, Togan’ın bıraktığı mirasın sonrakiler tarafından aşılamadığı gerçeğidir. Togan’ın çalışması eleştirel bir okumaya tabi tutulmadığı gibi, bu eserde ortaya konan ve Türkiye’deki tarih yazıcılığını güçlendirecek bazı kavramlar ve yöntemler takip eden çalışmalarda geliştirilememiştir. Mesela, Togan, “Tarihteki bu gibi içtimai ve iktisadi hadiseleri tetkik ederken yine mukayese usulüne müracaat etmek zaruridir.”²⁴ demesine rağmen, metodoloji üzerine yapılan sonraki çalışmalarda karşılaştırmalı yöntem üzerinde durulmamıştır. Bütün bunlar dikkate alınırsa yöntem bağlamında tarih yazıcılığında Togan’ın bıraktığı düzey aşılamamıştır.

Türkiye’deki Siyasi Tarihçilerin Tarih Metodolojisiyle İlgili Çalışmaları

Türkiye’deki siyasi tarihçilerin, metodoloji konusuna yeterli ilgiyi gösterdiklerini söylemek zordur. Oral Sander’in “Tarihte Yöntem” başlıklı makalesi²⁵ ve ilk baskısı 1989’da yapılan *Siyasi Tarih* adlı kitabının başlangıç bölümündeki ilgili kısmı²⁶ bunun nadir örneklerindedir. Sander, tarihte yöntem konusunun “Tarih, doğa bilimleri gibi incelenebilir ve tarihte nedensel yasalar bulunabilir.” ve “Tarih vakanüvislikten ibarettir.” şeklinde özetlenebilecek iki karşıt görüş etrafında ele alınmasına karşı

18 Ibid., s.107.

19 Ibid., s.113, 114.

20 Ibid., s.111.

21 Ibid., s.119, 120.

22 Çağrı Erhan, “Yakın Dönem Tarihi”, Ahmet Şimşek (der.), *Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, İstanbul, Tarihçi Kitabevi, 2013, s. 401-410.

23 Örnekleri için bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usul*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2014; Gülçin Çandarlıoğlu, *Tarih Metodu (Araştırma Yazma)*, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2003 ve Ekrem Memiş, *Tarih Metodolojisi*, Konya, Çizgi Kitabevi, 2005.

24 Togan, *Tarihte Usul*, s.119.

25 Oral Sander, “Tarihte Yöntem”, *AÜ SBF Dergisi*, Cilt 28, No.1-2, 1973, s.59-71.

26 Oral Sander, *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918’e*, Ankara, İmge Kitabevi, 2011, s.19-26.

çıkarmıştır.²⁷ Sander, tarihin ilgi alanına giren olayların deney ile incelenemeyecek nitelikte, kendi başlarına ve kendi içinde anlamlı biricik hadiseler olduğunu ifade eder. Bu nedenle tarihin doğa bilimlerinden ayrılarak evrensel geçerlikte yasalar bulmayı amaçlamayan bir bilim dalı olduğunu vurgular.²⁸ Sander'ın *Siyasi Tarih* kitabının başlangıç bölümündeki değerlendirmelerinden yola çıkarak tarihçinin görevinin çerçevesi beş aşamalı olarak çizilebilir. Birincisi, tarihçinin öncelikli görevi olayları kronolojik ve sistematik biçimde anlatmak, yani tasvir etmektir.²⁹ Tarihçinin ikinci görevi olayların nedenlerini ortaya koymak, bunları önem sırasına göre ele alarak, özellikle nihai (belirleyici) neden ya da nedenleri tespit etmektir.³⁰ Tarihçi, daha sonra, incelediği olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kuracaktır. Sander'e göre, tarihsel olayların sonucu ya da sonuçları sonraki bir başka olayın nedeni ya da nedenleridir. Böylece, tarih, "sonuç-neden-olay-sonuç-neden-olay-sonuç..." biçiminde bir sarmal dâhilinde döner. Dördüncüsü, tarihçi, evrensel yasalar tespit edemese de, söz konusu "sonuç-neden-olay" sarmalından yola çıkarak tarihin akışı içinde geçerli "eğilimleri" tespit edebilir.³¹ Tarihçinin son görevi ise tüm bunlardan yola çıkarak günü anlamaya ve gelecek için öngöründe bulunmaya çalışmaktır.

Tarih metodolojisiyle ilgili diğer dikkate değer çalışmalar Melek Fırat'ın "Siyasi Tarih Disiplininin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi"³² ile Çağrı Erhan'ın "Siyasi Tarihin Kaynakları"³³ adlı bildirileridir. Fırat, Herodot'tan Rankeci tarih anlayışına, Annales Okulu'ndan post-modern tarihçiliğe kadar değişen ve gelişen tarih anlayışını ve bu süreçte siyasi tarihin konumunu ele almaktadır. Fırat'ın çalışmasına bir nevi "tarih yaklaşımları tarihçesi" denebilir. Erhan ise bildirisinde uluslararası ilişkiler teorisi çalışanların tarih çalışmalarını küçümseyici yaklaşımlarını eleştiren bir girizgâhtan sonra, belgeler ve anılar başta olmak üzere siyasi tarihçinin kullanacağı kaynakları açıklamaktadır.

Türkiye'deki tarih metodolojisi yazını üzerinde yapılan bu inceleme, söz konusu çalışmaların daha ziyade kaynak bilgisi ve tarih felsefesi ekseninde şekillendiğini ortaya koymaktadır. Araştırmacıyı kaynak toplama aşamasında daha seçici olmaya yönlendirecek, daha da önemlisi elde edilen verileri temel bir argüman dahilinde ve sistematik biçimde sunulmasını sağlayacak metod bilgisinden yeterince bahsedilmemektedir.

Uygulamada Siyasi Tarih Metodolojisi

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'de siyasi tarih alanındaki mevcut metod bilgisi uygulamadaki örneklerine bakılarak tespit edilmeye çalışılmaktadır. Önce Türkiye'deki önde gelen siyasi tarihçilerin başlıca bazı çalışmaları, daha sonra ise son yıllarda yayımlanan bazı siyasi tarih makaleleri ele alınacaktır. Bu kapsamda Türkiye'de siyasi tarihçiliğin duayen isimleri arasında yer alan Fahir Armaoğlu'nun *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*,³⁴ A. Haluk Ülman'ın *Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri 1939-1947*³⁵ ve Oral Sander'in *Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964*³⁶ adlı kitapları fikir

27 Sander, "Tarihte Yöntem", s.59.

28 Ibid., s.59-61.

29 Sander, *Siyasi Tarih*, s.19.

30 Ibid., s.21.

31 Ibid., s.22.

32 Melek Fırat, "Siyasi Tarih Disiplininin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi", Gökhan Erdem (der.), *Türkiye'de Siyasi Tarihin Gelişimi ve Sorunları Sempozyumu*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2006, s.9-22.

33 Çağrı Erhan, "Siyasi Tarihin Kaynakları", Erdem (der.), *Türkiye'de Siyasi Tarihin Gelişimi ve Sorunları Sempozyumu*, s.103-112.

34 Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989.

35 A. Haluk Ülman, *Türk-Amerikan Münasebetleri 1939-1947*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1961.

36 Oral Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1979.

verici olacaktır. İncelenen eserler kaynakça açısından sağlamlığı, tarihsel gelişmeleri sistematik bir plan dâhilinde incelemeleri ve akıcı dil kullanımı bakımından başarılıdır ve günümüz araştırmacıları için de örnek teşkil etmektedir. Ancak bu çalışmalarda metodolojik anlamda bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Öncelikle, söz su çalışmaların başlangıç bölümlerinde açık biçimde tanımlanmış temel bir araştırma sorusu bulunmamaktadır. Yani, ele alınan eserler belirli bir soruya odaklanmadan, incelenen konuyu genel ve betimleme yönü ön planda olacak biçimde ele almaktadırlar. Bu duruma bağlı olarak ortaya çıkan ikinci bir eksiklik de çalışmaların temel bir tez üzerine kurgulanmamış olduğu gerçeğidir. Gelişmelerin neden-sonuç ilişkisi içinde ele alınması ile temel bir tez öne sürme hususları birbirine karıştırılmamalıdır. Araştırılan zaman dilimine giren pek çok olay kendi içinde pek çok neden ve pek çok sonuç ortaya konarak incelenmiştir. Ancak çalışmanın geneline yedirilmiş ve araştırmacının konuya özgün katkısını oluşturan temel bir tez tespit edilememiştir. Son olarak, ele alınan eserlerde hangi araştırma yöntemi ya da yöntemlerinin kullanıldığı sorusuna da net bir cevap bulunamamıştır.

Armaoğlu'nun eseri, Arap-İsrail sorununu 1948-1988 dönemine odaklı biçimde incelemektedir. Kitap, ele alınan 40 yıllık süreçte soruna ilişkin yaşanan başlıca gelişmelerin kapsamlı bir özeti mahiyetindedir. Armaoğlu, Yemen İç Savaşı gibi ana konuyla doğrudan ilgili olmayan gelişmelere de müstakil bir bölümde yer vermiştir.³⁷ Kitapta ne 40 yıllık dönemin bütününe yönelik ne de alt başlıklarda incelenen olaylara dair neden-sonuç ilişkisi kurulmamıştır. Çalışma, Türkçe yazına Arap-İsrail çatışması tarihini anlatan bir eser kazandırma girişimi olarak değerlendirilebilir. Ülman'ın *Türk-Amerikan Diplomatik Münasebetleri 1939-1947* adlı kitabı, yöntem açısından Armaoğlu'nun çalışmasına büyük oranda benzemektedir. Ülman, 1939 öncesi Türk-Amerikan ilişkilerinden ana hatlarıyla bahsettikten sonra İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki iki yıl boyunca iki ülke arasında yaşanan başlıca gelişmelere yoğunlaşmaktadır. Çalışmada Türkiye-ABD ilişkilerine dair pek çok detaya yer verilmekte, ancak iki ülke arasında kurulan ittifakın temel nedeni ya da nedenlerine dair bir iddia ortaya konmamaktadır. Bu haliyle çalışma, 1939-1947 dönemi Türk-Amerikan ilişkilerine dair kronolojik bir anlatı hüviyetindedir.

Sander'in kitabında yöntem açısından görelî bir gelişmenin sağlandığı söylenebilir. Kitap, burada incelenenler arasında çalışmanın yöntemiyle ilgili müstakil bir bölüm bulunduran tek eserdir. Sander, yöntem bölümünde öncelikle bir ülkenin dış politikasının anlaşılması için resmi söylem ve uygulamaların incelenmesinin yeterli olup olmayacağını tartışmaktadır.³⁸ Daha sonra, çalışmasını, bir büyük ülke ile bir küçük ülke arasındaki ilişkilerin temelde büyük ülkenin tutumuna bağlı olarak şekillendiği ve incelenen olayların nedenleri ve sonuçlarının çok sayıda ve karmaşık olduğu varsayımlarını esas alarak inşa ettiğini belirtmektedir.³⁹ 1947-1964 dönemini dört zaman dilimine ayırarak inceleyen Sander, her bölümde incelenen olayların nedenleri ve sonuçlarını tespit etmektedir. Kitapta dönemin geneline yönelik bir nedensellik ilişkisi kurmaktan kaçınılmakta, ancak sonuç bölümünde ilişkilerde geçerli olan süreklilik ve değişim unsurları iki ülke için ayrı ayrı ortaya konmaktadır.⁴⁰

Türkiye'de son yıllarda yayımlanan siyasi tarih çalışmalarının metodolojisini anlayabilmek amacıyla Türkiye'de alanın en muteber dergilerinden biri olarak kabul edilen *Uluslararası İlişkiler* dergisine bakmak fikir verici olacaktır. Yayına başladığından bu yana siyasi tarih çalışmalarına yer veren dergide 2004-2013 arasında siyasi tarih kategorisinde yayımlanmış şu çalışmalar bulunmaktadır:

37 Armaoğlu, *Filistin Meselesi*, s.173-198.

38 Sander, *Türk-Amerikan İlişkileri*, s.1, 2.

39 Ibid., s.3, 4.

40 Ibid., s.243-247.

Selim Aslantaş'ın "Sırp İsyanının Uluslararası Boyutu (1804-1813)"⁴¹ ve "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması'nın 'Müzakereleri'"⁴² Çınar Özen *et.al.*'in "The Montenegrin Policy of Expansion towards Albania before the Balkan War and the 1912 Summer Campaign"⁴³ Ercan Karakoç'un "Osmanlı Hariciyesinde Bir Ermeni Nazır: Gabriyel Noradunkyan Efendi"⁴⁴ Cafer Çiftçi'nin "Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)"⁴⁵ ve Mehmet Sait Dilek'in "Büyük Güçlerin Politikaları ve Briand-Kellogg Paktı"⁴⁶.

Aslantaş'ın ilk çalışması, 1804-1813 Sırp İsyanı'nın başlangıçta yerel bir nitelik arz ederken nasıl uluslararası bir boyut kazandığını ve Osmanlı Devleti ve Avrupalı Büyük Güçler'in isyan karşısındaki politikalarını incelemektedir.⁴⁷ Çalışmada bu hususlara kronolojik bir anlatımla cevap verilirken, farklı dillerden kitap ve makaleler ve arşiv materyalleri kullanılarak makaleye kaynakça açısından zenginlik kazandırılmaktadır. Aslantaş'ın ikinci makalesi, hakkında o vakte kadar müstakil bir çalışma yapılmadığını belirttiği 1826 Akkerman Antlaşması'nı ele almaktadır.⁴⁸ Makalede Rusya'nın, Avrupa'nın kendi içindeki bölünmüşlüğü ve Osmanlı'nın zayıflığını kullanarak hiç silah kullanmadan elde edilen bir diplomatik zaferle Osmanlı Devleti temsilcilerine tüm isteklerini kabul ettirdiği ortaya konmaktadır.⁴⁹ Aslantaş, Osmanlı arşiv kaynaklarını kullanarak yazdığı makalesi ile yazındaki bir boşluğu doldurmaktadır. Edith Durham ve Alex Devine isimli iki araştırmacının 1918 yılında *The Geographical Journal* dergisinde yaptıkları tartışmadan yola çıkan Özen'in makalesi ise, Karadağ'ın 1912 Arnavutluk harekâtının kapsam ve amacını belirlemeyi amaçlamaktadır.⁵⁰ Genelkurmay askeri arşivi ATASE'den elde edilen belgelere dayanan çalışma, olayı bir sınır çatışması boyutunda değerlendiren pek çok kaynağın aksine, harekâtın planlı ve kapsamlı bir savaş niteliğinde olduğunu iddia etmektedir.

Karakoç'un çalışması, Osmanlı Devleti'nde diplomatik ve dışişleri bakanlığı görevlerini yürüten Ermeni asıllı Gabriyel Noradunkyan Efendi'yi konu etmektedir.⁵¹ Osmanlı arşivi, anılar ve dönemin gazetelerine dayanarak hazırlanan makale Noradunkyan Efendi'nin hayatı, görevleri ve kritik politik meselelere dair görüşlerindeki değişimi anlatan bir biyografi çalışmasıdır. Makale, Osmanlı Devleti'nin dağılma döneminde devletin bütünlüğü düşüncesinden bağımsız Ermenistan fikrine kayan önemli bir devlet adamına dair pek bilinmeyen konuları ele alması bakımından yazına katkı sağlamaktadır. Çiftçi'nin makalesi, Osmanlı Devleti'nin 1711-1821 yılları arasında Eflak ve Boğdan'a yerli yöneticiler atamaktan vazgeçip, beyliği Fenerli Rum ailelere vermesini ve bu göreve getirilen ailelerin Osmanlı için Avrupa'da yürüttüğü istihbarat faaliyetlerini betimleyici bir üslupla anlatmaktadır. Çalışmanın başında ilgili yazın taranmakta ve konuya dair Osmanlı arşiv kaynaklarına dayanan çalışma eksikliği

41 Selim Aslantaş, "Sırp İsyanının Uluslararası Boyutu (1804-1813)", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, No.21, Bahar 2009, s.109-136.

42 Selim Aslantaş, "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması'nın 'Müzakereleri'", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, No.36, Kış 2013, s.149-169.

43 Çınar Özen *et.al.*, "The Montenegrin Policy of Expansion towards Albania before the Balkan War and the 1912 Summer Campaign", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, No.22, Yaz 2009, s.125-142.

44 Ercan Karakoç, "Osmanlı Hariciyesinde Bir Ermeni Nazır: Gabriyel Noradunkyan Efendi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, No.25, Bahar 2010, s.157-177.

45 Cafer Çiftçi, "Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, No.26, Yaz 2010, s.27-48.

46 Mehmet Sait Dilek, "Büyük Güçlerin Politikaları ve Briand-Kellogg Paktı", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, No.37, Bahar 2013, s.145-169.

47 Aslantaş, "Sırp İsyanının Uluslararası Boyutu", s.110.

48 Aslantaş, "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit", s.150.

49 *Ibid.*, s.164, 165.

50 Özen *et.al.*, "The Montenegrin Policy of Expansion", s.126, 127.

51 Karakoç, "Osmanlı Hariciyesinde Bir Ermeni Nazır", s.158.

bulunduğu tespit edilmektedir.⁵² Çiftçi, Osmanlı kaynaklarını kullanarak yaptığı çalışması ile belirtilen boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Dilek’in makalesi ise, bir araştırma sorusuna ve buna cevap olarak ortaya konan bir argümana sahip olması yönüyle diğer makalelere göre metodolojik açıdan daha başarılıdır. Çalışma, Briand-Kellogg Paktı’nın uluslararası sistemin kırılğan yapısına niçin tesir etmediği, yani yeni bir dünya savaşına niye engel olamadığı sorusuna cevap aramaktadır.⁵³ Dilek, Birinci Dünya Savaşı sonrasında elde ettikleri kazanımları korumak isteyen devletlerin Pakt’ın görüşmeleri sırasında koydukları çekincelerin, antlaşmayı “ucu açık bir hale getirdiği”ni ve bu haliyle Pakt’ın 1930’larda ortaya çıkan çatışma ortamına engel olamadığını iddia etmektedir.⁵⁴

Dilek’in makalesi haricindeki makalelerin, üzerine yeterince çalışılmamış konularda yazındaki boşluğu doldurmayı amaçlayan çalışmalar olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışmalar, “nasıl” sorusuna odaklı ve betimlemeci bir üslupla yazılmıştır. Makalelerde hangi metodun ya da metotların kullanıldığına ilişkin bir açıklama yoktur. Sonuncusu dışındaki çalışmalar, temel bir araştırma sorusu ve temel bir argüman etrafında kurgulanmamıştır. Mehmet Sait Dilek haricindeki yazarlar, tarih bölümlerinde görev yapan akademisyenlerdir. Bu durum Türkiye’deki son dönem siyasi tarih çalışmalarının uluslararası ilişkiler kökenli akademisyenlerden ziyade, tarih kökenli araştırmacılar tarafından yapıldığı kanaatini güçlendirmektedir.

Siyasi Tarih ve Örnek Olay Çalışması

David Paull Nickles, siyasi tarihçilerin, sosyal ve kültürel tarihçilerin kullandığı tekniklerden yararlandıklarını ve bu girişimin başarılı sonuçlar doğurduğunu belirtmekte; ancak, çok daha ilgili oldukları siyaset bilimi alanını ihmal ettiklerini iddia etmektedir.⁵⁵ Colin Elman ve Miriam Fendius Elman da tarih ve siyaset bilimi/uluslararası ilişkiler alanlarının hem pek çok benzerlik hem de pek çok farklılığa sahip olduğunu, ancak her halükarda iki disiplinin de birbirinden yararlanabileceği birçok nokta bulunduğunu öne sürmektedirler.⁵⁶ Elman ve Elman, iki disiplin arasında “sınırları aşmak” ve “köprüler kurmak” için öncelikle her iki alanda çalışan araştırmacıların, özellikle lisansüstü öğrencilerin eğitim sürecinden başlayarak, diğer alandaki çalışmaları okuması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu görüşlerden hareketle, siyasi tarihçilerin yaşadıkları yöntem sorununu aşabilmeleri için öncelikle benzer konuları ve dönemleri inceledikleri siyaset bilimi/uluslararası ilişkiler alanındaki metodoloji birikiminden yararlanmaları gerektiği sonucuna varılabilir. Takip eden bölümde, siyaset bilimi metotları arasında siyasi tarih çalışmaları için uygun bir yöntem olarak “örnek olay çalışması” metoduna odaklanılacaktır.

Örnek olay çalışması, siyaset bilimi metotları arasında tarih yazımına en yakın yöntem olarak değerlendirilmektedir.⁵⁷ Alexander L. George, kendisinin geliştirdiği ve aşağıda da detaylı olarak incelenecek “yapılandırılmış ve odaklanmış karşılaştırmalı örnek olay çalışmasının” siyaset bilimi ve tarih

52 Çiftçi, “Bâb-ı Âlî’nin Avrupa’ya Çevrilmiş İki Gözü”, s.29, 30.

53 Dilek, “Büyük Güçlerin Politikaları”, s.146.

54 Ibid., s.162, 163.

55 Nickles, “Diplomatic History”, s.37.

56 Colin Elman and Miriam Fendius Elman, “Diplomatic History and International Relations Theory: Respecting Difference and Crossing Boundaries”, *International Security*, Cilt 22, No.1, Yaz 1997, s.5-21.

57 Andrew Bennett, “Case Study Methods: Design, Use, and Comparative Advantages”, Detlef F. Sprinz ve Yael Wolinsky-Nahmias (der.), *Models, Numbers and Cases: Methods for Studying International Relations*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 2007, s.38.

arasında köprü vazifesi görecektir bir metod olduğunu iddia etmektedir.⁵⁸ Örnek olay çalışması her iki disiplin için de elverişli bir inceleme yöntemidir, ancak siyaset bilimcilerin ve tarihçilerin örnek olay çalışması kullanım amaçları farklıdır. Siyaset bilimciler, münferit örnek olayların kurama dayanan açıklamalarını başka örnek olaylara da genellemeyi ve zamandan/mekândan bağımsız geçerli kuramlara ulaşmayı amaçlarken, tarihçiler için münferit örnek olayların açıklanması başlı başına bir amaç teşkil etmektedir.⁵⁹

Bir araştırma yöntemi, elbette ki metodolojik farkındalıkla kullanıldığında başarılı ürünler ortaya çıkar. Bu nedenle, siyasi tarihçilerin, siyaset bilimi metodolojisi kaynaklarında detaylı olarak incelenmiş bulunan “Örnek olay çalışması nedir, örnek olay çalışması çeşitleri nelerdir, örnek olay seçiminde dikkat edilecek hususlar hangileridir, örnek olay çalışmasının planlanması, yürütülmesi ve elde edilen verilerden sonuca ulaşılması aşamalarında nelere dikkat edilmelidir?” gibi sorulara verilen cevapları tahlil edip, kendi çalışmalarına uygun biçimde kullanmaları gerekir.

Örnek olay, “araştırmacının ilgisini çeken olgular sınıfının bir örneği”⁶⁰ olarak tanımlanabilir. Bir ülke, bir savaş, bir devrim, bir kriz, bir devlet adamı vs. birer örnek olay olarak ele alınabilir. Yazında örnek olay çalışmasına dair çok sayıda tanıma rastlamak mümkündür. Robert K. Yin’a göre, örnek olay çalışması, veri toplama teknikleri, planlama mantığı ve özel veri inceleme yaklaşımları ile kuşatıcı bir araştırma stratejisidir.⁶¹ Yani, ne tek başına bir veri toplama tekniği ne de yalnızca bir araştırma tasarlama usulü ya da verileri inceleme yöntemidir; bunların tümünü içeren bir çalışma metodudur. John W. Cresswell, örnek olay çalışmasını “araştırmacının belirli bir zaman dilimindeki sınırlı bir sistemi (örnek olayı) ya da birçok sınırlı sistemleri (örnek olayları) çok sayıda bilgi kaynağını kullanarak derinlemesine ve detaylı biçimde incelediği ... bir nitel araştırma yöntemi”⁶² olarak tanımlamaktadır.

Örnek olay çalışması üçe ayrılabilir: Tek örnek olay çalışması (*single case study*), çoklu örnek olay çalışması (*multiple case study*) ve zati öneme sahip örnek olay çalışması (*case of intrinsic importance*).⁶³ Tek örnek olay çalışmasında araştırmacı bir meseleye odaklanır, sonra seçtiği meseleyle ilgili sınırlandırılmış bir örnek olayı belirler. Çoklu örnek olay çalışmasında ise, yine bir mesele seçilir; ancak bu kez bu meseleyi izah eden birden çok örnek olay incelenir. Çoklu örnek olay çalışması genelde karşılaştırmalı örnek olay çalışması (*comparative case study*) biçiminde uygulanmaktadır. Zati öneme sahip örnek olay çalışmasında ise, başlı başına önemli ya da örneği çok olmayan biricik bir örnek olaya odaklanılır ve örnek olayın detaylı bir tasviri yapılır.

Örnek olay çalışması metodunu kullanan siyaset bilimciler, araştırmalarında genellikle karşılaştırmalı örnek olay incelemesi yapmayı tercih etmektedirler. Böyle bir tercihin en önemli nedeni, siyaset bilimcilerin bilimsel çalışmanın ana amacı olarak gördükleri genellemeye ulaşmanın tek bir örnek olay incelemesi ile mümkün olmayacağına inanmalarındadır.⁶⁴ Elbette ki tarihçiler de karşılaştırmalı örnek olay incelemesi yapmaktadırlar. Ancak genellikle belirli bir olayı detaylı biçimde incelemeyi tercih eden tarihçilerin tek örnek olay çalışmasına yönelmeleri muhtemeldir. Bu durum, tarihçilerin tek örnek olay çalışmasından genellemelere ulaşamayacağı anlamına gelmez. Aslında

58 Alexander L. George, “Knowledge for Statecraft: The Challenge for Political Science and History”, *International Security*, Cilt 22, No.1, Yaz 1997, s.47.

59 Levy, “Explaining Events and Developing Theories”, s.40.

60 Bennett, “Case Study Methods”, s.20, 21.

61 Robert K. Yin, *Case Study Research Design and Methods*, Thousand Oaks, Sage Publications, 2003, s.14.

62 John W. Cresswell, *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*, Thousand Oaks, Sage Publications, 2007, s.73.

63 Ibid., s.74.

64 Andrew Bennett ve Alexander L. George, “Case Studies and Process Tracing in History and Political Science: Similar Strokes for Different Foci”, Elman ve Elman (ed.), *Bridges and Boundaries*, s.152.

mesele örnek olayın niteliği ile yakından ilgilidir.⁶⁵ Genellemeye ulaşmak için ileri sürülen hipotezin gerçekleşme olasılığı çok yüksek görülen bir örnek olayda (*most likely case*) işlemediği görülürse, bu durum hipotezin yanlışlanması bakımından çok önemli bir veri olacaktır. Örneğin, “Kişi başına düşen milli gelir seviyesi yüksek olan ülkeler, uluslararası alanda statükocu politikalar izler” hipotezini sınavan bir araştırmacı, incelediği dönemde dünyada kişi başına düşen milli gelirin en yüksek olduğu bir ülke üzerinde yaptığı örnek olay çalışmasında bu ülkenin revizyonist politikalar izlediğini ortaya koyarsa, bu çalışmadan elde edilen veriler söz konusu hipotezin yanlışlanması için güçlü bir dayanak teşkil eder. Ya da ileri sürülen bir hipotez olasılığı çok düşük görülen bir örnek olay (*least likely case*) üzerinde gerçekleşirse, hipotezin doğrulanması için çok değerli bir sonuç elde edilmiş olacaktır. Ayrıca, zati öneme sahip örnek olay çalışmasında söz konusu incelemeden elde edilen sonuçlar konuyla ilgili genellemeler için her halükarda ilgi çekicidir. Örneğin, “İslam devleti” ile ilgili bir araştırma yapan biri için İran örnek olayında elde ettiği sonuçlar çok değerli olacaktır. Bu konuyla ilgili ilave edilebilecek son bir husus da şudur: Tek örnek olay çalışması yapan bir araştırmacı, incelediği örnek olay içinde de karşılaştırma yöntemine başvurabilir. Bir örnekle açıklamak gerekirse, Türkiye’nin İsrail politikasını tarihsel süreçte araştıran biri, Ankara’nın 1956 Süveyş Krizi sırasında izlediği politika ile 1967 Arap-İsrail Savaşı’ndaki politikasını karşılaştırmalı olarak inceleyebilir. Özetle, tarihçiler, tek örnek olay çalışması ile de alandaki bilimsel bilgi birikimine katkı sağlayabilirler.

Tek örnek olay incelemelerinde kullanılan süreç izleme (*process tracing*) yöntemi, siyasi tarihçiler için de öncelikli tercih edilebilir bir metottur. Bu yöntem, tarihsel açıklamaya odaklanmış tarihçiler ile tarihsel olayların karmaşıklığına dair duyarlılığı bulunan siyaset bilimciler için bir buluşma zemini olarak değerlendirilebilir.⁶⁶ Süreç izleme yöntemi, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin karmaşık olduğu varsayımına dayanır. Bu yöntem, neden ve sonuç arasında araya giren değişkenlerin süreç boyunca başta öngörüldüğü biçimde gerçekleşip gerçekleşmediğine odaklanır.⁶⁷ Nedensellik sürecinin detaylı incelemesinin yapıldığı bu yöntemde ortaya çıkmış bulunan sonuca giden alternatif yollar tespit edilmeye çalışılır. Aynı süreçte, ayrıca, inceleme dışında kalmış değişkenlerin belirlenmesi sağlanmış olur. Süreç izleme yönteminin bir tarihçi tarafından kullanımın başarılı bir örneği Paul Schroeder’in “*Historical Reality vs. Neo-Realist Theory*”⁶⁸ başlıklı makalesidir. Schroeder, neo-realist kuramın açıklama gücünün genelde güncel gelişmeler üzerinden sınıdığını belirterek, çalışmasında 1648-1945 arasında seçtiği örnek olayların neo-realist kuramın öngörülerıyla ne ölçüde örtüşüğünü irdelemiştir.⁶⁹ Söz konusu makalede 1785 Alman devletleri krizi, Fransız Devrimi ve Napolyon Savaşları (1792-1815), Kırım Savaşı (1853-1856), Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ve İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) gibi örnek olaylar incelenmiştir. Yapılan incelemede, neo-realist kuramın öngörüsünün aksine, aynı ya da benzer tehditlerle yüzleşen ülkelerin farklı tutumlar içine girdiği, bir bölümü neo-realizmin öngördüğü biçimde dengeleme yoluna başvururken diğerlerinin tehditlerden saklanma veya tehdidin geldiği güçlü tarafa katılma gibi alternatif yollara yöneldiği gösterilmiştir.⁷⁰ Schroeder, bu sonuçlardan yola çıkarak, neo-realizmin devlet davranışlarını tarihsellikten koparıcı yaklaşımına yönelik ciddi bir karşı çıkış sergilemiştir.⁷¹

65 Bent Flyvbjerg, “Five Misunderstandings About Case-Study Research”, *Qualitative Inquiry*, Cilt 2, No.2, 2006, s.225 ve s.231.

66 Alexander L. George ve Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, Cambridge, MIT Press, 2005, s.223.

67 Bennett, “Case Study Methods”, s.22.

68 Paul Schroeder, “Historical Reality vs. Neo-Realist Theory”, *International Security*, Cilt 19, No.1, Yaz 1994, s.108-148.

69 Ibid., s.110-112.

70 Ibid. s.115-124.

71 Ibid., s.148.

Örnek Olay Çalışmasının Planlanması

Bir araştırma dizaynı, bulunduğumuz yerden hedeflenen noktaya nasıl gidileceğinin mantıksal bir planıdır; öyle ki bulunduğumuz yer cevaplanmayı bekleyen başlangıçtaki sorular kümesini, hedeflenen nokta da bu sorular hakkındaki bazı sonuçlar (cevaplar) kümesini ifade eder. ‘Bulduğumuz yer’ ile ‘hedeflenen nokta’ arasında ilgili verilerin toplanması ve analizi dâhil olmak üzere birçok basamak bulunur.⁷²

Yin’in bu tanımlaması her araştırma dizaynında olduğu gibi örnek olay çalışmasında da yürünecek yolun ana çerçevesini çizmektedir. Buradan yola çıkarak, örnek olay çalışması, beş aşamalı olarak planlanabilir. Bahsedilecek beş aşamanın her birinin diğeri ile bütünlük arz edecek biçimde ele alınması gerekir. İlk aşamada araştırma sorusu ve bununla ilgili olarak araştırmanın amacı belirlenir. Araştırma sorusu, alandaki mevcut bilgi birikimindeki bir boşluğu dolduracak biçimde kurgulanmalıdır.⁷³ İlk bölümde değinildiği gibi, Türkiye’deki siyasi tarih çalışmalarında incelenen konunun “önemi” üzerinde durulmakta, ancak araştırma sorusu ve araştırmanın amacı açık olarak belirtilmemektedir. Bahsedilen eksikliğin giderilmesi, Türkiye’deki siyasi tarih çalışmalarının metodolojik kalitesini yükseltmek için atılacak bir ilk adımdır.

Örnek olay araştırması planlamasının ikinci aşamasında, çalışmada sınanacak hipotezi oluşturan bağımlı değişken, bağımsız değişken ve araştırma boyunca süreklilik arz eden değişkenler (parametreler) netleştirilir. Tarihçiler, genellikle, “bir şeyi başka her şey ile irtibatlı” olarak değerlendirirler ve bundan dolayı bağımlı ve bağımsız değişken ayırımına girmezler.⁷⁴ Tarihçilerin çoğu zaman tercih ettikleri yol, bir olayın nedenlerinden ziyade söz konusu olayın gerçekleşmesini mümkün kılan koşulları ortaya koymaktır.⁷⁵ Nitekim, çalışmanın ilk kısmında incelenen Türkiye’deki önde gelen siyasi tarihçilerin eserlerinde hadiselerin gerçekleştiği uluslararası ve bölgesel ortam ve ülkeler arası münasebetlerin gelişim seyri detaylı olarak tasvir edilirken, olaylara dair nedensellik ilişkisi yeterince irdelenmemekte ve Sander’in çalışması dışındaki iki çalışmada sınırlı ölçüde dahi olsa genellemelere ulaşılmaya çalışılmamaktadır. Ancak, Larson’un belirttiği gibi, siyasi tarihçiler, bir olayın arka plan koşullarını incelemekle sınırlı kalmayıp, sözü edilen olayı üreten düzeni (nedensellik ilişkisini) de araştırmalıdır.⁷⁶

Üçüncü aşama, incelenecek örnek olay ya da olayların seçimiyle ilgilidir. Örnek olay seçimi, ele alınacak olayın ilginçliği ya da önemi gibi ölçütlerle değil, araştırma sorusuna ve araştırmanın amacına uygunluğuna göre yapılır.⁷⁷ Örnek olay seçiminin sağlıklı yapılması birinci aşamanın başarılı biçimde gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. Neyi bilmek istediğini bilmeyen biri, hangi örnek olayı seçeceğini de bilemez.⁷⁸ Örnek olay seçimi için önemli başka bir kriter, veri zenginliğine sahip olay(lar)ın seçilmesidir. İncelenen olayda araştırma sorusuyla ilgili ne kadar çok bilgi varsa, o ölçüde zengin cevaplara ulaşma ihtimali olacaktır.⁷⁹ Eğer karşılaştırmalı bir örnek olay çalışması yapılacaksa, örnek olayların birbiri ile mukayese edilebilecek nitelikte olmasına dikkat edilmelidir. Örnek olay seçiminde çokça yapılan bir hata, seçme önyargısı (*selection bias*) diye tabir edilen durumdur. Araştırmacılar ulaşmak istediği

72 Yin, *Case Study Research Design and Methods*, s.20.

73 George ve Bennett, *Case Studies*, s.74.

74 Gaddis, “In Defense of Particular Generalization”, s.312.

75 Deborah Welch Larson, “Sources and Methods: The Need for a New-Theory Based Archival Approach”, Elman ve Elman (der.), *Bridges and Boundaries*, s.329.

76 Ibid., s.349, 350.

77 George ve Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, s.83.

78 Stephen van Evera, *Guide to Methods for Students of Political Science*, Ithaca, Cornell University Press, 1997, s.78.

79 Ibid., s.79.

sonucu veren örnek olayları incelemeye yönelebilirler. Böyle bir hataya düşülmesinin en önemli nedeni, örnek olay seçiminin bağımlı değişken esas alınarak yapılmasıdır.⁸⁰ Tarihçilerin bu konuda siyaset bilimcilere önemli bir eleştirisi vardır. Siyaset bilimcilerin tarihi “suiistimal” ettiklerini iddia eden tarihçiler, kuramın tarihsel gerçekliğin önüne geçirildiğini, kuramın öngörülerini doğrulayan tarihi olaylara odaklanılıp hadiseleri doğru olarak anlamak için gerekli olan geniş çerçevenin göz ardı edildiğini iddia etmektedirler.⁸¹ Aslında, siyasi tarihçiler yaşanan bu sorunun çözümünde önemli bir rol üstlenebilirler. Siyaset bilimcilerin metodolojik hassasiyeti ile tarihçilerin tarihsel gerçekliğe verdiği değeri ortak bir noktada buluşturmaya başaran siyasi tarih çalışmaları, alandaki nitelikli bilgi birikimine kayda değer katkılar sağlayacaklardır.

Örnek olay çalışması planlamasının son aşamasında, incelenen örnek olay ya da olaylardan elde edilmesi amaçlanan veriler belirlenir.⁸² Bunun için her bir örnek olaya sorulacak standart soruların netleştirilmesi gerekir. Böylece karşılaştırmalı örnek olay çalışmasında incelenen her bir olaydan mukayese edilebilir nitelikte veri elde edilmiş olur. Araştırma tek örnek olay çalışması olsa dahi, bu olaydan elde edilen veriler, daha sonra yapılabilecek başka örnek olaylarla karşılaştırılabilecektir. Ana araştırma sorusuna bağlı olarak oluşturulacak benzer sorular, çalışmanın ana amacından kopmuş bir tarihsel detay anlatımına düşmesine engel olacak, araştırmanın soru odaklı ve analize dayalı niteliğe bürünmesine katkıda bulunacaktır.

Örnek Olay Çalışmasının Yürütülmesi

Bir örnek olayın incelenmesinde araştırmacının öncelikli olarak yapacağı iş, mevcut literatürü gözden geçirmek ve örnek olayı anlamasını sağlayacak biçimde olayla ilgili temel bilgileri kronolojik şekilde anlatmaktır.⁸³ Literatürü tarayan örnek olay araştırmacısı, önceki tarihsel açıklamaların boş bıraktığı alanları tespit eder. Belirlenen boşluklar daha önceki çalışmaların göz ardı ettiği ya da o zaman itibarıyla ulaşma imkânı olmayan kaynaklara müracaat edilerek doldurulabilir. Aynı doğrultuda, belirlenen boşluğun doldurulması için arşiv materyalleri, hatıratlar, gazeteler, dönemin tanıklarıyla yapılacak mülakatlar ve sözlü tarih verileri gibi birincil kaynaklar incelenir. Elde edilen tüm kaynakların bağlamına uygun biçimde değerlendirilmesi gerekir. Kaynakta *ne* söylendiğinin doğru anlaşılması *kim*, *kime*, *hangi amaçla* ve *hangi şartlar altında* söylemiş sorularının göz önünde bulundurulmasıyla mümkündür.⁸⁴ Bu süreçte araştırmacı, tezini destekleyici nitelikteki bilgi ve belgelere öncelikli olarak yönelme ve olayı açıklarken bu kaynaklara hak ettiği kadar fazla değer verme hatasına düşebilir. Ancak iyi bir araştırmacı, mevcut bilgi ve yargılarıyla çatışan yeni bilgi ve belgelere açık olmalı, hatta özellikle bu tür kaynakları aramalı ve elde ettiği yeni veriler ışığında mevcut tezlerini yenilemelidir.

Örnek olay araştırmacısı, incelediği olay ya da olaylar hakkında elde ettiği kaynaklar ışığında ulaştığı betimsel açıklamaları, çalışmanın başında sınamak için ortaya attığı hipotezde yer alan kavram ve değişkenlere dönüştürmelidir.⁸⁵ Böyle bir süreç, açıklamanın analitik nitelik kazanması için

80 Barbara Geddes, “How the Cases You Choose Affect the Answers You Get: Selection Bias in Comparative Politics”, *Political Analysis*, Cilt 2, No.11990, s.133.

81 Levy, “Explaining Events and Developing Theories”, s.49-50.

82 George ve Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, s.86.

83 *Ibid.*, s.94.

84 Cameron G. Thies, “A Pragmatic Guide to Qualitative Historical Analysis in the Study of International Relations”, *International Studies Perspectives*, Cilt 3, No. 4, 2002, s.357; George ve Bennett, *Case Studies*, s.99, 100.

85 George ve Bennett, *Case Studies*, s.92-94.

gereklidir. Tarihçilerin birçoğu bu sürece temkinli ve mesafeli yaklaşırlar. Çünkü söz konusu aşamada detaylı tarihsel açıklamalar soyut genellemelere dönüşmektedir, dolayısıyla bazı bilgilerin kaybı/göz ardı edilmesi yaşanabilir ve olaylar basitleştirilir. Her bir tarihi olayı biricik nitelikte gören ve detaylara önem veren tarihçi için tüm bunlar sorun arz eder. Karşılaştırmalı örnek olay çalışmalarında incelenen örnek olay sayısı artacağı için bu sorun daha da büyüyecektir. Bir makaleye, hatta bir kitaba dönüşecek çalışmada örnek olayın tüm detaylarına yer vermek mümkün değildir. Türkiye'deki önde gelen siyasi tarihçilerin yukarıda incelenen kitaplarında ele aldıkları konunun detaylarına fazlaca girdikleri görülmüştür. Ancak bu çalışmalar eldeki bulguları kavram ve değişkenlere dönüştürme çabası içinde olmamışlar ve uzun/detaylı tarihsel betimlemeler yapmakla sınırlı kalmışlardır. Ne var ki genellemelere ya da kuramsal açıklamalara ulaşmak için görece olarak daha az önemli detayların göz ardı edilmesi ve belirleyici etkenlere odaklanılması bir ölçüde zaruridir. Yapılan çalışmanın kronolojik bir anlatımdan çıkarılıp analitik bir açıklamaya dönüştürülmesi ancak bu şekilde mümkün olur.

Daha önce kısaca değinildiği gibi, örnek olay incelemesinin tek bir örnek olayla sınırlı kalmayıp iki ya da daha çok örnek olayı kapsayacak biçimde karşılaştırma metoduyla yapılmasının çalışmanın bilimselliğini artırdığına dair genel bir kanı mevcuttur.⁸⁶ Arend Lijphart, karşılaştırma metodunu, değişkenler arasında ampirik ilişkileri keşfetme yöntemi olarak tanımlar.⁸⁷ George ve Bennett'a göre, metodolojik ölçütlere uygun bir karşılaştırma için her bir örnek olayın yapılandırılmış (*structured*) ve odaklanmış (*focused*) olması gerekir.⁸⁸ Çalışmanın yapılandırılmış olması ile kastedilen, araştırmacının amacını yansıtan standart soruların geliştirmesi ve bunların her bir örnek olaya sorulmasıdır. Buradaki amaç, örnek olaylar hakkında karşılaştırılabilir veriler elde etmektir. Araştırmacının odaklanmış olması, incelenen tarihsel örnek olayın belirli bir yönü ile ilgilenilmesi anlamına gelir. Bir çalışmada tarihi bir hadisenin tüm yönlerinin ele alınması mümkün değildir. Örneğin, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı sırasında izlediği politika "güç dengesi, diplomasi, müzakere, kriz yönetimi, liderin dış politika üzerindeki etkisi" gibi pek çok uluslararası ilişkiler kavramı için örnekler içerir. Siyasi tarihinin Türkiye'nin politikasını tüm bu yönlerden birine odaklanarak incelemesi beklenmektedir.

Ernest R. May'ın *Amerikan Emperyalizmi: Spekülatif Bir Deneme* adlı kitabı, bir tarihçinin örnek olay çalışması metodunu kullanmasının başarılı bir örneğidir.⁸⁹ May, Amerikan kolonyal yayılmacılık politikasındaki değişim konusunu ele aldığı çalışmasında geleneksel olarak sömürgeciliğe karşı olan ABD'nin 1898-1899 İspanya Savaşı sırasında niçin genişlemeci politikalara yöneldiğini ve 1900'den itibaren yeniden yayılmacılık karşıtı tutumuna geri döndüğünü sorgulamaktadır.⁹⁰ 1898-1899'da Hawaii, Porto Riko ve Filipinler'in ilhakının nedenleri üzerine yapılan önceki çalışmalarda tezlere de yer verilen kitapta, bu yeni çalışmanın önceki açıklamalara karşı olarak değil, alternatif bir bakış açısı kazandırma amacıyla ortaya çıktığı vurgulanmaktadır.⁹¹ May, Amerikan liderlerinin yayılmacı politikalarından dolayı seçimde bir bedel ödemekten endişe ettiklerini belirtmekte⁹² ve buradan yola çıkarak İspanya Savaşı sırasındaki politika değişimini açıklamada kamuoyu etkenini bir gerek şart olarak tanımlamaktadır.⁹³ Buna göre, kanaat önderleri, 1870'ler ve 1880'ler boyunca kolonyal politikalara karşı

86 Ibid., s.151 ve Yin, *Case Study*, s.53.

87 Arend Lijphart, "Comparative Politics and the Comparative Method", *The American Political Science Review*, Cilt 65, No.3, Eylül 1971, s.683.

88 George ve Bennett, *Case Studies*, s.69, 70.

89 Ernest R. May, *American Imperialism: A Speculative Essay*, Chicago, Imprint Publications, 1991.

90 Ibid., s.3.

91 Ibid., s.5-16.

92 Ibid., s.5.

93 Kamuoyu etkeninin detaylı analizi için bkz. Ibid., s.17-43.

tek sesli bir tavır geliştirebilmiş ve bu durum 1871’de Kongre’den Santo Domingo’nun ilhakı kararının çıkmasına engel olmuştur. Ne var ki 1898-1899’da kamuoyunda konuya ilişkin bir bölünmüşlük söz konusudur ve bu durum Amerikan devlet adamlarının yayılmacı politikalara yönelmesini mümkün kılmıştır.⁹⁴ 1900’den itibaren kanaat önderlerinin sömürgecilik karşıtı tutumunda yeniden birlik sağlanmış ve bu durum politikacıları kolonyal genişlemeciğe yönelmekten alıkoymuştur. Görüldüğü üzere, May, Amerikan kolonyal yayılmacılık tarihinde birbirini takip eden üç dönemi karşılaştırmalı olarak ele almış, başta belirlediği araştırma sorularını seçilen üç olay üzerinde tetkik etmiş ve kamuoyu etkenini gerek şart olarak tanımlamıştır. Böylece, metodolojik çerçevesi net ve sağlam bir örnek olay çalışması gerçekleştirmiştir. Bir tarihçi olan yazar, ulaştığı sonuç ile evrensel bir yasa bulduğunu iddia etmediği gibi, zaman ve mekânla sınırlı bir genellemeye ulaştığını özellikle vurgulamaktadır.⁹⁵ Yani, incelenen olayın biricik niteliğine atıfta bulunmakta ve ulaşılan sonucu aynı dönemdeki başka bir ülkeye ya da Amerikan politikasının farklı bir dönemine genellemekten dikkatle kaçınmaktadır.

Sonuç

Türkiye’deki siyasi tarih çalışmalarının temel sorunlarından birisi metodoloji konusuyla ilgilidir. Metodolojik açıdan tarih biliminden beslenmekle yetinen siyasi tarih disiplini, metodoloji kavramını, genellikle kaynak bilgisi, kaynakların tenkidi ve tarih felsefesi gibi konular etrafında ele almıştır. Bu durum, Türkiye’de yapılan siyasi tarih çalışmalarında yöntem eksikliğine yol açarken, ortaya çıkan eserler analitik açıdan zayıf kalmıştır. Siyasi tarihçiler seleflerinden görecelik ya da tecrübe edinerek çalışmalarında bazı metotlar kullanılmaktadırlar, ancak bu, metodoloji şuuru içinde yapılmadan başarılı bilimsel ürünlerin ortaya çıkması mümkün değildir.

Türkiye’deki siyasi tarihçilerin alandaki etkinliklerini artırmaları ve uluslararası seviyede nitelikli yayınlar yapabilmeleri için yöntem sorununu muhakkak çözmeleri gerekir. Siyasi tarih, söz konusu sorunun çözümü için, pek çok ortak paydaya sahip olduğu siyaset bilimi alanındaki metodolojik birikimden istifade etmelidir. Siyasi tarih, siyaset biliminin kullandığı çok sayıda yöntemden yararlanabilir. Örnek olay çalışması, siyasi tarih disiplininin metot sorununun çözümüyle ilgili olarak ilk planda kullanılabilir bir yöntemdir. Araştırma tasarımı, araştırmanın yürütülmesi ve elde edilen verilerden genellemelere ulaşılması aşamalarının tümünü kapsayan bir araştırma stratejisi hüviyetindeki örnek olay çalışması yöntemi, tarihsel olayların incelenmesi için uygun bir analitik çerçeve sunmaktadır

94 Ibid., s.198, 199.

95 Ibid., s.225.

Kaynakça

- Armaoğlu, Fahir. *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1989.
- Aslantaş, Selim. "Sırp İsyanının Uluslararası Boyutu (1804-1813)", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, No.21, Bahar 2009, s.109-136.
- Aslantaş, Selim. "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması'nın 'Müzakereleri'", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, No.36, Kış 2013, s.149-169.
- Bennett, Andrew ve George, Alexander L. "Case Studies and Process Tracing in History and Political Science: Similar Strokes for Different Foci", Colin Elman ve Miriam Fendius Elman (der.), *Bridges and Boundaries: Historians Political Scientists and the Study of International Relations*, Massachusetts, The MIT Press, 2001, s.137-166.
- Bennett, Andrew. "Case Study Methods: Design, Use, and Comparative Advantages", Detlef F. Sprinz ve Yael Wolinsky-Nahmias (der.), *Models, Numbers and Cases: Methods for Studying International Relations*, Ann Arbor, The University of Michigan Press, 2007, s.19-55.
- Cresswell, John W. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*, Thousand Oaks, Sage Publications, 2007.
- Çandarlıoğlu, Gülçin. *Tarih Metodu (Araştırma Yazma)*, İstanbul, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 2003.
- Çiftçi, Cafer. "Bâb-ı Âlî'nin Avrupa'ya Çevrilmiş İki Gözü: Eflak ve Boğdan'da Fenerli Voyvodalar (1711-1821)", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, No 26, Yaz 2010, s.27-48.
- Dilek, Mehmet Sait. "Büyük Güçlerin Politikaları ve Briand-Kellogg Paktı", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, No.37, Bahar 2013, s.145-169.
- Elman, Colin ve Elman, Miriam Fendius. "Diplomatic History and International Relations Theory: Respecting Difference and Crossing Boundaries", *International Security*, Cilt 22, No.1, Yaz 1997, s.5-21.
- Erhan, Çağrı. "Siyasi Tarihin Kaynakları", Gökhan Erdem (der.), *Türkiye'de Siyasi Tarihin Gelişimi ve Sorunları Sempozyumu*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2006, s.103-112.
- Erhan, Çağrı. "Yakın Dönem Tarihi", Ahmet Şimşek (der.), *Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji*, İstanbul, Tarihçi Kitabevi, 2013, s. 401-410.
- Evera, Stephen van. *Guide to Methods for Students of Political Science*, Ithaca, Cornell University Press, 1997.
- Fırat, Melek. "Siyasi Tarih Disiplininin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi", Gökhan Erdem (der.), *Türkiye'de Siyasi Tarihin Gelişimi ve Sorunları Sempozyumu*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 2006, s.9-22.
- Flyvbjerg, Bent. "Five Misunderstandings About Case-Study Research", *Qualitative Inquiry*, Cilt 2, No.2, 2006, s.219-245.
- Gaddis, John Lewis. "In Defense of Particular Generalization: Rewriting Cold War History, Rethinking International Relations Theory", Colin Elman ve Miriam Fendius Elman (der.), *Bridges and Boundaries: Historians Political Scientists and the Study of International Relations*, Massachusetts, The MIT Press, 2001, s.301-326.
- Geddes, Barbara. "How the Cases You Choose Affect the Answers You Get: Selection Bias in Comparative Politics", *Political Analysis*, Cilt 2, No.1, 1990, s.131-150.
- George, Alexander L. ve Bennett, Andrew. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*, Cambridge, MIT Press, 2005.
- George, Alexander L. "Knowledge for Statecraft: The Challenge for Political Science and History", *International Security*, Cilt 22, No.1, Yaz 1997, s.44-52.
- Haber, Stephen H., David M. Kennedy ve Stephen D. Krasner. "Brothers under the Skin: Diplomatic History and International Relations", *International Security*, Cilt 22, No.1, Yaz 1997, s. 34-43.
- <http://www.milliyet.com.tr/arama.htm> (Erişim Tarihi 17 Haziran 2014).

- <http://www.nationalarchives.gov.uk/> (Erişim Tarihi 17 Haziran 2014).
- <http://tubitak.gov.tr/tr/destekler/akademik/ulusal-destek-programlari/1001/icerik-basvuru-formlari> (Erişim Tarihi 3 Temmuz 2014).
- Karakoç, Ercan. "Osmanlı Hariciyesinde Bir Ermeni Nazır: Gabriyel Noradunkyan Efendi", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, No.25, Bahar 2010, s.157-177.
- Kurubaş, Erol. "Türkiye Uluslararası İlişkiler Yazınında Tarihsel Olguculuk ile Disiplinlerarasıcılığın Analitik Yaklaşımına Etkisi ve Türkiye Uygulaması", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, No.17, Bahar 2008, s.129-159.
- Kütükoğlu, Mübahat S. *Tarih Araştırmalarında Usul*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2014.
- Larson, Deborah Welch. "Sources and Methods: The Need for a New-Theory Based Archival Approach", Colin Elman ve Miriam Fendius Elman (der.), *Bridges and Boundaries: Historians Political Scientists and the Study Of International Relations*, Massachusetts, The MIT Press, 2001, s.327-350.
- Levy, Jack S. "Explaining Events and Developing Theories: History, Political Science, and the Study Of International Relations", Colin Elman ve Miriam Fendius Elman (der.), *Bridges and Boundaries: Historians Political Scientists and the Study of International Relations*, Massachusetts, The MIT Press, 2001, s.39-84.
- Lijphart, Arend. "Comparative Politics and the Comparative Method", *The American Political Science Review*, Cilt 65, No.3, Eylül 1971, s.682-693.
- May, Ernest R. *American Imperialism: A Speculative Essay*, Chicago, Imprint Publications, 1991.
- Memiş, Ekrem. *Tarih Metodolojisi*, Konya, Çizgi Kitabevi, 2005.
- Nickles, David Paull. "Diplomatic History and Political Science Wars", *Perspectives on History*, Mayıs 2011, Cilt 49, Sayı 5, s.37-39.
- Özen, Çınar et.al. "The Montenegrin Policy of Expansion towards Albania before the Balkan War and the 1912 Summer Campaign", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 6, No.22, Yaz 2009, s.125-142.
- Pelz, Stephen. "Toward a New Diplomatic History: Two and a Half Cheers for IR Methods", Colin Elman ve Miriam Fendius Elman (der.), *Bridges and Boundaries: Historians Political Scientists and the Study of International Relations*, Massachusetts, The MIT Press, 2001, s.85-
- Sander, Oral. "Tarihte Yöntem", *AÜ SBF Dergisi*, Cilt 28, No.1-2, 1973, s.59-71.
- Sander, Oral. *Siyasi Tarih İlkçağlardan 1918'e*, Ankara, İmge Kitabevi, 2011.
- Sander, Oral. *Türk-Amerikan İlişkileri 1947-1964*, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1979.
- Schroeder, Paul. "Historical Reality vs. Neo-Realist Theory", *International Security*, Cilt 19, No.1, Yaz 1994, s.108-148.
- Schweizer, Karl W. ve Matt J. Schuman. "The Revitalization of Diplomatic History: Renewed Reflections", *Diplomacy & Statecraft*, Cilt 19, No. 2, 2008, s.149-186.
- Thies, Cameron G. "A Pragmatic Guide to Qualitative Historical Analysis in the Study of International Relations", *International Studies Perspectives*, Cilt 3, No.4, 2002, s.351-372.
- Togan, A. Zeki Velidi. *Tarihte Usul*, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1985.
- Trachtenberg, Marc. *The Craft of International History: A Guide to Method*, Princeton, Princeton University Press, 2006.
- Ülman, A. Haluk. *Türk-Amerikan Münasebetleri 1939-1947*, Ankara, Sevinç Matbaası, 1961.
- Yin, Robert K. *Case Study Research Design and Methods*, Thousand Oaks, Sage Publications, 2003.